

References

1. Balats'ka N. I. Profesijna orientatsiya uchniv u suchasnikh serednikh shkolakh Anglii: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / N. I. Balats'ka. – K., 2004. – 23 s.
2. Dvoyashkina K. N. Podgotovka spetsialistov dlya sel'skogo khozyajstva vanglijskom kolledzhe: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / K. N. Dvoyashkina; In-t sred. prof. obrazovaniya ros. akad. obrazovaniya. – M., 2004. – 235 s.
3. Matvienko O. V. Rozvitok sistem seredn'oi osviti v kraïnakh Ėvropejs'kogo Soyuzu: porivnyal'nij analiz : avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk : spets. 13.00.01 / O. V. Matviyenko; Kyïv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K., 2005. – 39 s.
4. Sbruyeva A. A. Porivnyal'na pedagogika : navch. posib. [dlya stud. vishh. navch. zakl.] / A. A. Sbruyeva. – [2-ge vid., ster.]. – S. : Universitets'ka kniga, 2005. – 320 s.
5. BioMedical Admission Test (BMAT) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.admissionstests.cambridgeassessment.org.uk/adt/bmat>. – Nazva z ekranu.
6. Qualifications in Great Britain [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.direct.gov.uk/en/AdvancedSearch/Searchresults/index.htm?fullText=Qualifications>. – Nazva z ekranu.
7. Student's applying to university or college [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.ucas.com>. – Nazva z ekranu.

Проведен анализ использования профориентационной работы британскими ветеринарными вузами, определены возможные пути адаптации позитивного британского педагогического опыта. Охарактеризован стандарт квалификационных уровней Великобритании. Приведены примеры профориентационной работы Британии.

Профориентационная работа, образовательные программы, британские ветеринарные вузы, рамка квалификаций

Conducting of the career guidance work by the British veterinary higher establishments has been analyzed in the article.

The UK has a well-developed pupils' career guidance system. The secondary education in this country is decentralized and standardized by the Framework for Higher Educational Qualifications (FHEQ) that has eight levels. The first three levels refer to the secondary education; higher education is standardized by the 4-8 levels of the Framework.

Taking into consideration the positive British experience possible ways of adopting of this experience have been determined. According to the authors' point of view the career guidance work should be carried out by the Universities.

Career guidance work, education programs, British veterinary higher educational establishments, Framework for Higher Educational Qualifications

УДК 811.112. 2'25

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ НАВИЧОК КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Крамаренко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Литвинова О.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Запропоновано аналіз завдань для формування культури фахової англійської мови, методологічну основу яких становить застосування суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії викладач-студент у процесі формування культури діалогу і вибір особистісно-орієнтованих технологій в організації процесу навчання.

Навички, вміння, культура професійного спілкування, практичні завдання, діалог, фахове мовлення, студент-аграрій.

Актуальність теми зумовлена сучасними потребами вищої школи в підготовці кваліфікованих фахівців з високим рівнем культури професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових публікаціях висвітлено певні аспекти професійного спілкування майбутніх аграріїв: підготовка студентів аграрних ВНЗ до професійного спілкування як важливий чинником підвищення якості їхньої професійної готовності (С. Амеліна) [1], теоретико-методичні основи навчання професійного спілкування студентів вищого аграрного навчального закладу (Л. Барановська) [2], підготовка майбутніх менеджерів-аграріїв до управлінського спілкування (В. Богатирьов) [3], упровадження моделі формування професійно-термінологічної компетентності у фахову підготовку аграрників (Л. Вікторова) [4], педагогічні аспекти формування комунікативних умінь студентів (В. Кручек) [5], підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі (Ю. Ніколаєнко) [6]. У наукових працях вказано на важливість урахування багатоаспектності формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців аграрного профілю.

Сучасному викладачеві надається можливість обирати для роботи зі студентами будь-яку технологію, методи, форми, засоби організації навчального процесу в залежності від мети і завдань, умов його роботи. Отже, **мета дослідження** – аналіз практичного лекційного матеріалу для підготовки до професійного спілкування майбутніх фахівців аграрного профілю на базі англійської мови що має бути зорієнтований на формування мовленнєвого компоненту культури діалогу і передбачати наступні знання і вміння студентів: по-перше, студенти *повинні знати* найголовніші правила з граматики та пунктуації англійської мови, словникове багатство англійської мови, по-друге, студенти *повинні вміти* висловлювати свої думки під час діалогічного спілкування, вдало користуватися всіма багатствами виражальних засобів англійської мови, вільно орієнтуватися в граматичній структурі мовлення, доречно використовувати форми мовного етикету.

Культура фахової мови є конкретно-історичним явищем, яке реалізується в повсякденній мовній практиці кожного фахівця. Мовна культура фахівця виявляється у дотриманні норм літературної мови, володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно й виразно, використовуючи вміло й за призначенням різні стилістичні засоби англійської мови. Важливу роль у розвитку культури фахової мови відіграє мовна освіта, метою якої є формування професійної мовнокомунікативної компетенції індивіда. Мовна освіта не обмежується тільки навчанням певної мови, вона передбачає також мовне виховання і формування усвідомленої позитивної мовної поведінки [8].

У англomовному середовищі фахівець має вміти швидко сприймати будь-яку форму мовлення, схоплювати необхідну інформацію, створювати монологи, вести діалоги, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах своєї компетенції тощо. Професійній англійській мові, як і науковій, властиві певні комунікативні якості: абстрагованість, логічність, точність, ясність, об'єктивність. Крім того, вона має бути чистою, виразною, естетичною [8].

Чистота професійної англійської мови полягає передусім у відповідності сучасній літературній нормі. Вона простежується на всіх рівнях її структури і використання: на рівні орфоєпії — літературно-нормативна вимова; на рівні орфографії — грамотне письмо; на рівні лексики — відсутність чужих слів, вульгаризмів, суржику, невмотивованих повторів; на рівні граматики — правильна, завершена побудова речень, нормативні словоформи; з погляду стилістики — відповідність меті, завданням, ситуації спілкування, стилям, підстилям і жанрам мовлення [9].

Складниками виразності професійної мови є інформаційна (змістова) і виражальна (чуттєво-мовна) виразність. Тому вважають, що виразність — це радше ознака структурної специфіки тексту, а не лише слів; вона є ознакою культури мови всіх стилів [11].

Естетичність професійної мови спирається на точність, логічність, чистоту, виразність, а також доречність, лаконічність, різноманітність, образність, які у взаємодії та пропорційності створюють гармонію усного чи письмового тексту. Одноманітний, нечіткий, невиразний, засмічений суржилом, випадковими словами текст ніколи не справить враження гарної, вишуканої мови і не викличе почуття естетичного задоволення. Естетика професійної мови досягається оптимальним добром мовних засобів, потрібних для певної комунікативної настанови, гармонійною цілісністю тексту. Почуття естетичного задоволення викликає ввічливе, дотепне мовлення [9].

Англійська мова професійного спілкування забезпечує різні комунікативні потреби мовців у професійній сфері. Щоб досягти значних успіхів у професійній діяльності, необхідно досконало володіти англійською мовою професійного спілкування, і спеціальних реалій, категорій, понять. Вираження спеціальних реалій, категорій, понять відбувається за допомогою вербальних і невербальних засобів. Вербальні засоби — слова, словосполучення, речення, тексти, за допомогою яких відбувається інформаційний обмін в комунікації. Невербальні засоби — немовні знаки комунікативного коду (міміка, жести, постава, одяг тощо), які разом із мовними засобами служать для створення, передавання і сприйняття інформації [11].

Мова є основним засобом репрезентації професійних знань. Мовні одиниці покликані адекватно передавати сутність категорій і понять науки, техніки та інших сфер професійної діяльності. Змістовим ядром мови професійного спілкування є терміни [8].

Терміни окремої галузі знання сприяють утворенню єдиного інформаційного простору, який забезпечує відповідний вид спілкування: економічний, політичний, науковий, технічний тощо.

Для удосконалення культури професійного спілкування майбутніх фахівців аграрного профілю ми пропонуємо метод моделювання ситуацій, що дає змогу студентам вивчати фахову англійську термінологію, практикуватися в побудові мікровисловлювань в офіційному діалозі, вдосконалити етикетні формули спілкування тощо. Більшість вправ, які повинні використовуватись, мають відтворювати реальні ситуації професійного спілкування. Метод навчання за допомогою ситуаційних вправ застосовується здебільшого для розвитку

і вдосконалення вмінь студентів приймати рішення, аналізувати і прогнозувати розвиток комунікативних ситуацій, Роль викладача в застосуванні цього методу полягає в тому, щоб залучити до обговорення якомога більше студентів, які б пропонували й обстоювали свої рішення та рекомендації. Викладач є головним під час дискусій, запрошуючи до слова учасників, спрямовуючи обговорення в потрібному напрямі, ставлячи запитання й систематизуючи репліки. У процесі дискусії застосовуються спеціальні завдання, що стимулюють пізнавальну активність студентів, спонукають їх до аналізу ситуацій. Дискусія має на меті розробити й випробувати альтернативні розв'язання та дослідити їхню ефективність. Студенти самі аналізують ситуації, а функція викладача полягає в стимулюванні та спрямуванні їхньої діяльності: постановці запитань, спрямуванні аналізу, стимулюванні взаємодії, активізації мислення, підведенні підсумків дискусії [6]. Для проведення дискусій ми послуговувалися ситуативними завданнями за Л. Шевцовою [7, с. 31]:

1. Дати відповіді на питання, сформульовані щодо певної ситуації;
2. Самостійно сформулювати проблему (питання) на основі заданої ситуації;
3. Розв'язати сформульоване завдання, спираючись на формальну логіку.

Використання ситуативних вправ має на меті вдосконалення уміння користуватися засобами виразності усного англійського мовлення, будувати висловлювання на професійну тематику, що сприяло не тільки формуванню стилістичних умінь та навичок, а й розвитку чуття мови. До названого типу ситуацій студентам пропонувалися такі завдання [12]:

Read the case study and complete the summary chart. Make up dialogues of your own between Karen or Tonny Ramselaar and their customer using useful phrases from exercise I and II.

Використання вправ на побудову власних зв'язних висловлювань удосконалює вміння студентів складати план та будувати на його основі усні висловлювання, сприяє формуванню навичок висловлювати думку, дотримуючись стилістико-синтаксичної, інтонаційно-пунктуаційної залежності, навичок сприймати звукову структуру англійської мови, активізувати мислення. Ці уміння й навички вкрай необхідні в професійному спілкуванні англійською мовою майбутніх фахівців аграрного профілю. Наприклад [12]:

Negotiating

A Which of these negotiating tips do you agree with? Explain why or why not.

- 1 In the early stages, you need to ask the other side a lot of questions.*
- 2 Always interrupt if you don't understand something.*
- 3 Never make a concession for free. Always get something in return.*
- 4 Use simple, direct language and be open about your aims.*
- 5 Signal what you are going to do. For example, say, 'I'd just like to clarify that'.*
- 6 Summarise often so that everyone is clear when you reach agreement.*
- 7 Adapt your language so that you don't appear aggressive.*
- 8 Talk about your emotions and how you are feeling.*

B Match the statements and questions below to the headings in the Useful language box. Then, make up two expressions of your own for each heading.

1. *Can you offer any collateral?*
2. *What sort of figure do you have in mind?*
3. *What sort of benefits are you looking for?*
4. *There seems to be a discrepancy in your figures.*
5. *Let me clarify my last point. What I meant was ...*
6. *Can I just recap?*
7. *I'm afraid that doesn't solve our problem.*
8. *Could I make a suggestion? Why don't we renegotiate the loan?*
9. *When can you begin repayment?*
10. *Let's go over what we've agreed.*

Useful language

Open questions

Softening phrases

Signalling phrases

Why do you need a loan? I'm sorry we can't go that high. I'd like to make a proposal. I think we should...

Closed questions

Summarising

Do you have any other backers?

Let's see what we've got so far.

Лексичне багатство професійного англійського мовлення має формуватися вправами на добір синонімічних рядів до слів, фразеологізмів. Важливо, щоб мовець володів синонімічними ресурсами англійської мови в усіх її стильових різновидах (синоніміка побутової, термінологічної, ділової та іншої лексики). Вправи на добір синонімічних рядів слугують попередженню помилок при виборі слова, словосполучення, побудові речення, тексту. Наприклад [10]:

Отже, завдання до практичних занять мають включати усні і письмові вправи аналітичного й конструктивного характеру з мовленнєвим матеріалом професійного спрямування; вправи на редагування; переклад; творчі роботи з розвитку навичок монологічного мовлення: складання текстів фахових документів, підготовка повідомлень, доповідей, виступів, зв'язних відповідей; роботи з розвитку навичок діалогічного мовлення: складання діалогів з урахуванням мовленнєвого етикету; моделювання мовленнєвих ситуацій. Ці завдання сприятимуть повторенню шкільного курсу англійської мови та підготовці до сприйняття й засвоєння ділової англійської мови за професійним спрямуванням.

У процесі інтеграція у зміст підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю формування знань про культуру професійного спілкування англійською мовою та умінь і навичок взаємодії у ситуаціях, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю з метою вдосконалення комунікативних умінь студентів мають пропонуватися мовленнєві та комунікативні вправи, а саме: вправи підготовленого мовлення, творчі й ситуативні завдання, мікро-висловлювання, мікро-діалоги, перекази, твори та словникові вправи. Такі вправи сприятимуть систематизації знань студентів з орфографії, розв'язанню комунікативних завдань на основі засвоєної термінологіки з обраної спеціальності, створенню текстів на основі теоретичних знань, формуванню умінь і навичок аналізувати ситуацію, засвоєнню професійної лексики, збагаченню словникового запасу [10].

Task. You work for City Associates. Your firm has identified four options with different

risks. Zelal can afford to choose one option. She has asked you to give your preferred choice and recommend a second choice. For each option, discuss these questions in small groups.

- 1. What are the option's strengths and weaknesses?*
- 2. What opportunities does it offer Hi-Style?*
- 3. How about the risk – for example, financial, legal, operational?*
- 4. What will be the likely effect on Hi-Style's current business?*
- 5. How much will the option cost?*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вузівське викладання предмету має будуватися не як безпосередній однобічний вплив викладача на студентів (пряме транслявання знань), а й заражати учнів потребою сприймати навчальну інформацію через демонстрування його власного сприймання (передавати зміст). Завдяки впровадженню комплексу професійно орієнтованих завдань з формування культури англомовного спілкування студенти продовжують розвиток таких умінь і навичок:

1. Вчитися використовувати виражальні засоби англійської мови для успішного спілкуватися за професійною тематикою.
2. Формувати культуру англомовного професійного спілкування.
3. Досконало володіти різними видами професійної англомовної мовленнєвої діяльності.
4. Дотримуватися норм англомовного професійного етикету.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Амеліна С.М. Формування культури діалогу у студентів аграрних вищих навчальних закладів: теорія і практика: монографія / С. М. Амеліна. – Дніпропетровськ: ДДАУ, 2007. – 363 с.
2. Барановська Л.В. Теоретико-методичні основи навчання професійного спілкування студентів вищого аграрного навчального закладу: дис. ... д-ра пед. наук / Л. В. Барановська; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2004. – 517 с.
3. Богатирьов К.О. Підготовка майбутніх менеджерів-аграріїв до управлінського спілкування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / К.О. Богатирьов; Південноукраїнський держ. пед. ун-т імені К.Д. Ушинського. – Одеса, 2001. – 219 с.
4. Вікторова Л.В. Формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів у фаховій підготовці: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Вікторова / Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2009. – 257 с.
5. Кручек В.А. Формування комунікативних умінь студентів вищих аграрних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец./ В.А. Кручек. – К., 2004. – 16 с.
6. Ніколаєнко Ю. О. Підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі: дис. ... канд. пед. наук / Ю.О. Ніколаєнко / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленко. – Полтава, 2009. – 260 с.
7. Шевцова Л. Дидактична суть ситуативних завдань / Л. Шевцова // Дивослово. – 2002. – № 6. – С. 30–32.
8. Clark, Neil. Team building – a practical guide for trainers. – McGraw-Hill, 1994.

– 287 p.

9. Dimmick, Sally. Successful of Communication through NLP. – Gower, 1995. – 167 p.

10. Gerald Lees and Tony Thorne. English on business: Practical English for International Executives. – Chancere International Publishers, 1994. – 191p.

11. Honey Peter. Face to face skills. – Gower, 1995. – 167 p.

12. Turner David. Role plays: a sourcebook of activities for trainers. – McGraw-Hill, 1998. – 256 p.

References

1. Amelina S.M. Formuvannya kul'turi dialogu u studentiv agrarnikh vishhikh navchal'nikh zakladiv: teoriya i praktika: monografiya. – Dnipropetrovs'k : DDAU, 2007. – 363 s.

2. Baranovs'ka L.V. Teoretiko-metodichni osnovi navchannya profesijnogo spilkuвання studentiv vishhogo agrarnogo navchal'nogo zakladu: dis. ... d-ra ped. nauk / L.V. Baranovs'ka; Nats. ped. un-t im. M.P. Dragomanova. – K., 2004. – 517 s.

3. Bogatir'ov K.O. Pidgotovka majbutnikh menedzheriv-agrariiv do upravlins'kogo spilkuвання: dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: 13.00.04 / K.O. Bogatir'ov; Pivdennoukrains'kij derzhavnij pedagogichnij universitet imeni K.D. Ushins'kogo. – Odesa, 2001. – 219 s.

4. Viktorova L.V. Formuvannya profesijno-terminologichnoi kompetentnosti studentiv vishhikh agrarnikh navchal'nikh zakladiv u fakhovij pidgotovtsi: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / L.V. Viktorova / Natsional'nij universitet bioresursiv i prirodozoristuvannya Ukraini. – K., 2009. – 257 s.

5. Kruchek V.A. Formuvannya komunikativnikh umin' studentiv vishhikh agrarnikh zakladiv osviti v protsesi vivchennya psikhologo-pedagogichnikh distsiplin: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / V.A. Kruchek. – K., 2004. – 16 s.

6. Nikolaenko Y.O. Pidgotovka studentiv agrarnikh spetsial'nostej do profesijnogo spilkuвання v inshomovnomu seredovishhi: dis. ... kand. ped. nauk / Y.O. Nikolaenko / Poltav'skij derzhavnij pedagogichnij universitet im. V.G. Korolenko. – Poltava, 2009. – 260 s.

7. Shevtsova L. Didaktichna sut' situativnikh zavdan' / L. Shevtsova // Divoslovo. – 2002. – № 6. – S. 30–32.

8. Clark, Neil. Team building – a practical guide for trainers. – McGraw-Hill, 1994. – 287 p.

9. Dimmick, Sally. Successful of Communication through NLP. – Gower, 1995. – 167 p.

10. Gerald Lees and Tony Thorne. English on business: Practical English for International Executives. – Chancere International Publishers, 1994. – 191p.

11. Honey Peter. Face to face skills. – Gower, 1995. – 167 p.

12. Turner David. Role plays: a sourcebook of activities for trainers. – McGraw-Hill, 1998. – 256 p.

Предложен анализ задач для формирования культуры профессионального английского языка, методологической основой которых является применение субъект-субъектной модели взаимодействия преподаватель-студент в процессе формирования культуры диалога и выбора личностно-ориентированных технологий в организации процесса обучения.

Навыки, умения, культура профессионального общения, практические задания, диалог, профессиональная речь, студент-аграрий.

Activity of human and his needs for self-improvement are not considered in isolation but in conditions relations with other sources which built on humanistic principles , the main provisions of which are emotional and personal emancipation partners with communication, psychological adjustment to the current state of each other, humane treatment of partner trust and sincerity in expressing feelings. Therefore, this article offers an analysis of tasks for creating a language culture of professional English methodological framework which makes use of subject-subject model of teacher - student interaction in the process of building a culture of dialogue and selection of student-oriented technology in the organization of the learning process that includes: in the center of the educational process - the identity of the student, the conditions for the realization of his natural instincts, ensuring comfort and conflict-free environment for its development. Student - is a priority in the educational process. The main goal – is the development of his personality. Thus, the practical problems should be focusing on building the students dialogical skills of English as accessible and logical ability to express their thoughts , the ability to clearly and briefly the formulation of their opinions, the ability to safely protect their thoughts, the ability to listen to the views of the other party; ability to illustrate critical points, give examples of real life using the expressive language , the ability not to react to the emotions of the partner communication emotions, the ability to ask the right questions to be active in the discussion, the ability to follow visual appeal, elegant style of communication, the ability to apply the "effect of the first phrases ", the ability to recognize what make the loss of information, the ability to be active and confident.

Skills, abilities, culture, professional communication, practical tasks, dialogue, English professional language, agrarian student.